ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד יצא אם הביא אין לכתחלה לא ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא פלגא ופלגא הוא אפילו לכתחלה נמי הכי השתא התם אנן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכוין והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד כמה דאפשר לאיתויי מייתינן א)והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רבי אמי [א]הראויין לבנים לבנים ראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא [ב]לכלתיה שדר ואי בנתיה לא נסיבן [ג]לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה ההוא דאמר להו נכסיי לבניי °הוה ליה ברא וברתא מי [ד]קרו אינשי לברא בניי ב)(ולסלוקי לברתא מעישור קאתי) או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי אמר אביי [ה]ת"ש [1]ובני דן חושים א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה אלא אמר רבא [2]ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר [3]ובני איתן עזריה ההוא דאמר להו נכסאי לבנאי הוה ליה ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא ברא מר בר רב אשי אמר [ו]לא קרו אינשי לבר ברא ברא תניא כוותיה דמר בר רב אשי [ז]המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים:

מתני' ג)[ח]הניח בנים גדולים וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלים השביחו לעצמן [ט]וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: **גמ'** אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא [י]לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן איני והא אמר ר' חנינא אפילו לא הניח להם אביהם אלא

אודייני

הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים כגון זה שאמר לך ולבנייך ולא קתני חמשים בכלי (א) וחמשים בכלי אלא דיעבד אבל לכתחלה לא אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד וקשיא לרב יוסף דאמר מחצה: ופריך **הכא אנן סהדי דלקרבן גדול קא מכוין.** לאתויי בכלי אחד והאי דקאמר שני כלים ולא קאמר מאה עשרון להביא בכלי אחד משום דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון דתנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קג:) מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד שכן הצבור מביאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד א"ר שמעון והלא אלו לכבשים ואלו לפרים ואינן נבללין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו': **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה כו'.** משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה ד) איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת: **בשדה.** בפרק השותפין (לעיל דף יג:) גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא ותלת מילי קאמר רב יוסף התם: **ענין.** בפרק יש נוחלין ה) קנין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין. ואית דגרס קנין: **ומחצה.** היינו הך דא"ר יוסף קנאי פלגא: **פיסקי דשיראי.** חתיכות מעיל וסתם שלא לחלק לבני ביתו: **הראוין לבנים.** מלבושי זכר: **לכלתיה שדר.** ולא לבנותיו ודוקא דאינסיבא בנתיה שאינה מוטלת עליו. (ב) ירושלמי בפ' שני דייני גזירות ו) מי ששלח למדינת הים ואמר יתנו אלו לבניו בנותיו בכלל ואם בשעת מיתה אמר אלו לבניי אין הבנות בכלל: **ההוא דאמר להו.** בשעת מיתה: **נכסיי לבניי.** ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו ובעי גמרא מי קרו אינשי לברא יחידאה בניי לשון רבים וא"כ כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל או לא ויחלקו הבנות עמו: **ובני דן חושים.** אלמא בן אחד קרי לשון רבים: **כחושים של קנה.** שגדלים הרבה ביחד בלע"ז טרוק"ש. אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כן: **ובר ברא.** בן של אותו בן או של אחר שמת: **מי קרו אינשי לבר ברא ברא.** ולפיכך אמר נכסיי לבניי לשון רבים ויחלקו ביניהם או לא קרו ליה ברא והאי דקאמר לשון רבים היינו כדאמרן לעיל ובני פלוא אליאב: **מותר בבני בנים.** אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב:): **מתני' השביחו הגדולים את הנכסים.** סתם בעודן בתפוסת הבית: **השביחו לאמצע.** ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמרא ששבחו הנכסים מחמת נכסים: **ואם אמרו.** גדולים לקטנים בפני עדים או אמרו לבית דין או בצבור ראו מה שהניח לנו אבא ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ונתעצלו ב"ד לחלוק אז השביחו לעצמן: **וכן האשה.** שמת בעלה. ובגמרא [קמד.] מוקי לה באשה יורשת: **ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת** (ג) **השביחה לעצמה.** והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן אלמנה נזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף נד:): **גמ' לא שנו.** דהשביחו לאמצע: **אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים.** לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים: **מחמת עצמן.** שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם אז השבח לעצמן:

אודייני

אם הביא דיעבד אין לכתחלה לא. תימה לר"י דמאי קשיא ליה וכי אין פשוט לו באומר נכסי לשני בני אדם שיהיו שוים ואפי' הכי במנחה לכתחלה לא[א] וא"כ ע"כ משום דלקרבן גדול קא מכוין ואור"י דהכי פריך דהא סברא היא שלא תטול אשתו אלא כאחד מן הבנים ואפ"ה קאמר רב יוסף דנוטלת מחצה א"כ ה"נ אע"פ שמסברא יש לנו לומר דלקרבן גדול קא מכוין לא היה לנו ללכת אחר הסברא: **תא שמע ובני דן חושים.** וא"ת דכיון דקרו אינשי לברא בניי א"כ למה הוצרך לומר נכסיי לבניי פשיטא שהוא לבנו וי"ל דאצטריך שאם מלא דייתיקי או מתנה שלא יהיה בה כלום[ב]: **שהיו לו בנים כחושים של קנה.** ואע"פ שכשירד למצרים עדיין לא היו לו בנים כל כך מ"מ נקרא כן על שם העתיד כדדריש אשר שם שמות אל תקרי שמות אלא שמות (ברכות דף ז:): **והשביחו גדולים השבח לאמצע.** פירש ריב"ם דה"ה גדולים וגדולים אלא אורחא דמילתא נקט ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות[ג] (ד) [או לשותף שהוא כיורד ברשות[ד] דשותף אינו מוחל טרחו לחברו אבל אחין מחלי אהדדי: **ואם אמר ראו מה שהניח כו'.** פירש רבינו שמואל ראו מה הניח לנו אבינו ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו משמע שרוצה לומר שאינו משביח אלא מחלקו המגיעו ואין לו אלא שבח המגיע לחלקו ואין נראה מדאמר רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו רב ספרא משמע דשקלינהו לכולהו ועוד אם לא לקח אלא המגיע לחלקו מה היה יכול לתבעו הא אמר באיזהו נשך (ב"מ דף סט. ושם) דזוזי כמאן דפליגי דמי ועוד כשיחלקו אם מגיע חלק האחד לחלקו אם כן נמצא שלא היה השבח שלו על כן נראה לר"י כפירוש ריב"ם דשבח שהשביח מכל הנכסים הוי שלו ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות שאין לו אלא שכר טרחו עם היציאה או ז)[שותף דהוי כיורד ברשות ונוטל כאריס היינו משום] דיכולים להרויח זה כמו זה ולא מחלי אבל הכא אם הגדולים לא ירויחו (ה) הקטנים לא ירויחו בהם וכן צריך לומר באחי דרב ספרא דקטנים היו ולא היו יכולין להרויח ולהכי כיון דגברא רבה הוא ולא שבק גירסי' וטרח לאחריני אע"פ שלא אמר ראו כאילו אמר ראו ומחלי ליה הקטנים והא דאמר בריש אלו מציאות (שם דף כב:) גבי תמרי דזיקא דיתמי לאו בני מחילה נינהו הכא דאין מפסידין ולא בא בידם הריוח מחלי שפיר: (ו) **בתוספתא** גרסינן אם אמרו יתומים [בפני ב"ד] ראו מה שהניח כו'. ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים בפני ב"ד אי משום דגלי אדעתיה דלא מחל להם אפי' בפני עדים נמי גלי דעתיה ושמא להכי צריך בפני ב"ד כדי שיתעצמו בדבר לתקן להם שיטריח בשבילם ומדלא תקנו להם ודאי לא מצאו להם תקנה לחלק ומחלו הכל ורב ספרא נמי ידוע היה לב"ד אף על פי שלא אמר ומיהו רשב"ם פי' דה"ה בפני עדים[ה]: **השביחו לעצמן.** ואע"ג דהמפקיד (שם דף מ. ושם) בעובדא דמרי בר איסק אמרינן דכיון דשלא ברשות נחת דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן השבח לאמצע הכא לית לן למימר הכי דהתם איכא למיחש שמא יחזיק הקרוב בנכסי קטן[ו] שאינו כאן אבל הכא ליכא למיחש שהקטנים עם הגדולים ביחד אין יכולין להחזיק זה על זה[ז]: **לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים.** פירש בקונטרס שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים ומחמת עצמם היינו שכרו פועלים משלהם[ח] משמע שרוצה לומר דטעמא דכיון דשכרו משל אביהם הוי לאמצע

דאי

עין משפט
נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף א:

ל ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

לא ד ה ו מיי' שם פי"א הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לב ז מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף מו:

לג ח ט י מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ב ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף א:

רבינו גרשום

לוג אחד בס' עשרון נבללין בס"א אין נבללין: לכתחלה לא יצא. והא הכא כיון דאמר הרי עלי מנחה להביא בשני כלים ומשמע דכולן אין מחזיקין בכלי אחד ויתן חציין בכלי אחד וחציין בכלי אחר ואפ"ה לא יצא לכתחלה אלא א"כ הביא ס' בכלי אחד הכא נמי להיכא דאמר סתם נכסיי לך ולבניך אמאי תטול פלגא ותיובתא דרב יוסף: הכי השתא התם. כיון דאמר הרי עלי מנחה עשרון להביא בשני כלים משום קרבן גדול איכוין ואילו אפשר להביא כולן בכלי שרת אחת כך היתה רצונו והאי דקאמר בשני כלים כו'. בשדה. דאמר מעלינן ליה כנכסי דבי מריון: ענין. דאמר מענין לענין א) ומחצה הכא. דשדר פסקי שיראין לביתיה. חתיכות של מעיל לאנשי ביתו ולא היה לו אשה. מה שיש בהם הראוי לבנים לבנים כו': לכלתיה שדר. שמכבד אדם כלתו משום חביבות בנו: לברא יחידא בניי אי לא. או דלמא לתרויהון בשוה: ובני דן חושים. דאפי' לחד ברא קרי בניי: שהיו מרובים כחושים של קנה. כלומר רוב בנים היו לו כאותן שרטוטין של קנים שיש בקנים שהן ארוכות. ואית דאמרי כחושים של קנים כעלים של קנה שהן קליפות הרבה זו ע"ג זו: מותר בבני בנים. דלא נקראו בני בנים בנים: **פיס'** הניח בנים גדולים וקטנים. והניח להם נכסים: השביחו גדולי' את הנכסי'. שלקחו מתפוסת הבית שמן הנכסים עצמן השביחו האחרים השבח לאמצע הוא שעדיין לא חלקו את נכסיהן. אבל אם אמרו הגדולים לקטנים שהודיעום ואמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ומשביחין לעצמנו ואוכלין השבח לעצמן: לא שנו. דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. שנפלו מתפוסת הבית ושכרו פועלין להשביחן אבל שבחו מחמת עצמם שהם שבחו וחפרו משלהן אין השבח לאמצע אלא לעצמן: איני. דאם השביח מחמת עצמן אין השכר לאמצע: והאמר ר' חנינא אפי' לא הניח להן אביהן אלא

א) נ"ל שעסוקין באותו ענין לעיל דף קיד.

מסורת הש"ס

א) לעיל דף קיד:, ב) רש"ל מ"ז, ג) בבא מציעא לט:, ד) [גיטין עד:], ה) [לעיל קיד.], ו) [כתובות פי"ג סוה"א], ז) רש"ל,

תורה אור השלם

1 וּבְנֵי דָן חֻשִׁים: בראשית מו כג

2 וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִיאָב: במדבר כו ח

3 וּבְנֵי אֵיתָן עֲזַרְיָה: דברי הימים א ב ח

גליון הש"ס

גמרא הו"ל ברא וברתא. עי' בתשובת ב"י בדיני כתובה סי' א':

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בע"א) האומר וכו' בכלי אחד וחמשים בכלי אחד אלא דיעבד: (ב) ד"ה לכלתיה וכו' ירושלמי. נ"ב גם הרי"ף הביאו: (ג) ד"ה ואם אמרה וכו' השביחה לעצמה. נ"ב רשב"ם ז"ל לשיטתו אזיל שפירש בגמ' דאשה יורשת כגון שנשא ראובן כו' דלפי זה הא דתנן אם אמרה ראו כו' לאו באשה יורשת קמיירי אלא מילתא באנפי נפשה היא והכי פירושו ואלמנה שאמרה בב"ד ראו כו' ומיירי בהניח לה נכסים מועטים ואמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' אפי' השביחה אלף ככר השביחה לעצמה והיינו דוקא דלא שקלה מזוני כו' אבל באשה יורשת ודאי כשפירשה השביחה לעצמה אע"פ שנזונת מתפוסת הבית ומה שלא פי' רשב"ם דהך בבא מיירי נמי באשה יורשת היינו משום דתני ראו מה שהניח לי בעלי וכמו שהקשו התוספות: (ד) תום' ד"ה והשביחו וכו' שלא ברשות ולא לשותף: (ה) ד"ה ואם וכו' הקטנים לא ירויחו. נ"ב עיין באשר"י שנתן טעם גם לגדולים וגדולים: (ו) ד"ה בתוספות ר"ח גרסינן אם אמרו בפני ב"ד ראו מה כצ"ל:

לעזי רש"י

טרוקי"ש. אשכולות.

מוסף תוספות

א. דהא כלים כשני פרטים הם. ריטב"א. ב. [פי'] דילמא כתב נכסיו דייתיקי לאחר והשתא הדר ביה וכו', ואפי' בבריא שכתב כן, אפשר שכתב נכסיו לאחר מתנת בריא בתנאי אם לא יחזור בו. רשב"א. ג. [ד]שמין לו מה שהשביח וידו על התחתונה. רמב"ן. ד. שהם נוטלים בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע. ריטב"א. ה. דתנא דתוספתא וירושלמי לאו דוקא נקט ב"ד. שם. ו. ויאמר שהן שלו. שם. ז. דכשהן ניזונין על שלחן אחד אפי' גדולים וגדולים אין מחזיקין זה על זה. שם. ח. דכמאן דאתנו דמי, שאין אדם עשוי להוציא הוצאות משלו לאחרים. רמב"ן.

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו א)[הוא] [א]שאני ב)אודייני דלנטירותא הוא דעבידא ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה: אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא אמר להו [ב]רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע: אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה [ג]באשה יורשת פשיטא מהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשיטא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אחולי אחלה קא משמע לן ג)אמר רבי חנינא [ד]המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו [ה]ודוקא גדול ודוקא [ו]בתולה ודוקא אשתו [ז]ראשונה ודוקא [ח]שהשיאו ראשון [ט]פשיטא ייחד לו אביו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה [י]בית ואכסדרה מהו [כ]שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית [ל]כלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה [מ]כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובכא דיוני רב יהודה ורב פפי אמרי אפילו [נ]עציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא ד)אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן ה)כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך ו)דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אידך ז)דאמר רב [ס]מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה:

מתני'

אודייני. בור וכיסויו ושוכרין אותו להשקות שדות ממימיו: **מחמת עלמו הוא.** שמשמרין אותו הגדולים ולריכין לעמוד על גביו פן יהיה הפקר לכל שואבי מים: **דלנטירותא עבידא.** אינן לריכין להוציא משלהן כלום עליו אלא לשמרו וגם הקטנים יכולין לשמרו: **עבד** (א) **בהן עיסקא.** וחשיב ליה שבח נכסים מחמת נכסים הואיל ואין לריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור: **לא שביק גירסיה וטרח לאחריני.** וכמי שאמר ראו מה שהניח לנו אבא דמי. ושמעי' מהכא דכל היכא דמאן דהוא כמו רב ספרא אע"ג דלא אמר לעלמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביח לעלמו: **אשה מאי עבידתה.** או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהיה ניזונת ומעשה ידיה שלהן ואין לה להשתכר בממון היורשים: **באשה יורשת.** כגון שנשא ראובן בת שמעון (ב) ומתו וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן או כגון בת בין הבנות או בת הבן בין הבנים דינה כדין האחין או שאמר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים אם השביחה את הנכסים פירשה לעלמה לא פירשה השבח לאמלע. ואלמנה שאמרה בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעלמה והוא דלא שקלא מזוני דאי שקלא מזוני הא תנן (ח) אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעללו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעלמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה: **אחולי אחלה.** וחזרה בה ממה שאמרה תחלה הריני עושה ואוכלת קא משמע לן: **קנאו.** הבן לאותו הבית. תקנת חכמים היא והלכתא בלא טעמא כדלקמן ובמס' גיטין [א] מוקמינן לה (ט) כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו: **ודוקא גדול כו'.** דבכי האי גוונא חביב ליה טפי וגמר ומקני ליה: **ייחד לו בית ועלייה.** כלומר ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על גביו: **אכסדרה.** לפני הבית ופותחין בו חלונות ודרך אכסדרה נכנסים לבית: **שני בתים כו'.** אם תמלא לומר בית ואכסדרה קנה היינו משום דאכסדרה משועבד לבית אבל שני בתים זה לפנים מזה מהו: **אולרו בתוכו.** הלכך בית לא קנה דכיון דמשתמש האב בבית לא הוליאו מחזקתו ולא מקני ליה לבנו: **עלילא דהרסנא.** כלי מלא דגים מטוגנים בשמן: **אשישא דמשחא.** כוס מלא שמן: **שווינהו רבנן.** הם תקנו את הדברים כך אף על פי שאינו דין תורה כי (ג) מדה ומדה הם: **חדא הא.** המשיא אשה לבנו ותקנת חכמים היא לכבוד החתן שנגאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו: **אפוטרופא.** דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוה הבנים מתוך שאוכלין על ידה: **במעמד שלשתן.** נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: **קנה.** כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים:

מתני'

דאי הוו אמרי גדולים ראו מה שהניח לנו אבינו היו אוכלי הקטנים או קרוביהם משכירים להם פועלים משל אביהם בשבילם ומדלא אודעינהו אחולי אחילו גבייהו ובעובדא דמרי בר איסק (ב"מ דף לט:) דא"ל אחוה לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל ואמר ליה רב חסדא שפיר קאמר לך דתנן הניח גדולים וקטנים כו' השבח לאמלע לא שתלם בעלמו אלא השכיר פועלים ממעות הירושה [א] ואותו האח נמי היה מולא קרובים דהוי שתלי ליה וכן אחי דרב ספרא היו מולאין שישתכרו במעותיהן דאין טורח למכור ולקנות אי לאו דהוי כאומר להן ראו ופריך מאודייני דמחמת עלמו הוא שלא היו מולאין שיעשה להם אותה שמירה לפי שלריך לעמוד שם זמן מרובה ומשני דקטנים גופייהו מנטרי ואם היו מודיעין להם היו עושין ועוד יש פירוש רבינו תם ופירוש ריב"ם ולא ישרו בעיני ר"י: **אודייני.** פי' בקונטרס בור וכסויו ואין נראה לרבינו תם אלא מפרש שהוא כלי גבוה שעומדים עליו שומרי שדות וכרמים לראות מעליו למרחוק וגם הוא ראוי לישן עליו כדאמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (דף כז.) ישן על גבי מטה או על גבי ספסל או על גבי אודייני ויש ספרים שכתוב בהן אידווני כמו דוי להכא ולהכא (תמיד דף כו: ובשבת לה.): **באשה** יורשת. פירש בקונטרס כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואחר כך מתו ראובן ושמעון שאז יורשין בני ראובן ובת שמעון מאביהן וקלת קשה לישנא דראו מה שהניח לי בעלי דמשמע דירשה מבעלה ולא מיעקב ופירש ריב"ם אשה יורשת שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת והיו לו לראובן אחים קטנים או בני אחים קטנים דהוו יתמי והרי היא יורשת את בעלה עם הקטנים שהיא במקום אביה ומיהו קשה (ד) דקאמרי' בסמוך דטרחא קמי יתמי דמשמע בני בעלה [ב] על כן נראה לר"י כפירוש הקונטרס דכיון שבעל אוכל פירות ירושתה כל ימי חייו כדין שייך שפיר ראו מה שהניח לי בעלי [ג] אי נמי כלשון אחר שפירש בקונטרס שאמר הבעל תטול האשה כאחד מן הבנים:

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי. פירש בקונטרס וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני ואין נראה לרשב"א דדוקא אם מכרה כתובתה או ו)לקחה כתובתה בבית דין אין לה מזונות אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מלוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים לא הפסידה מזונות [ד] דאפי' מכרה מקלת כתובתה אמרינן בפרק אלמנה (כתובות דף נח.) דלית דחש ליה לדר' שמעון דאמר מקלת כסף ככל כסף ולא הפסידה מזונות כ"ש נכסי מלוג דלא שייכי כלל לכתובתה וגם מה שפירש שאם נתעללו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעלמה לא ידע רשב"א מנליה דלעולם הויא בחזקת יורשים עד שישביעוה ב"ד דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין והכא איירי דוקא באשה יורשת: **בית** ואכסדרה מהו. דנהי דעלייה לא קנה אכסדרה שייכא טפי לגבי בית ואם תמלא לומר לא קנה משום דאין בו תשמיש בית שני בתים זה לפנים מזה מהו דכבית אחד דמי ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה:

כהלכתא בלא טעמא. קלת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכא דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו מסתמא לא ליתן לה נתכוין אלא לכבדה שלא היה מניח בניו בולא כלום ובמעמד שלשתן לא רלו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן הקנה לו לגמרי ונראה לר"י דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו אינו מחול [ה] ומפורש בכמה מקומות: **הניח** בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה. עד כאן שיטת הר"א ז"ל:

מסורת הש"ס

א) [כ"ה בד"ן], ב) כתב הת"ח שלגירסת הרמב"ם פ"ט מהלכות נחלות ל"ג שאני אודייני וכו' אלא ה"ג אלא אסיפא איתמר והכי איתמר לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת עצמן אבל שבחו נכסים מחמת נכסים השבח לאמצע, ג) [גיטין יד.], ד) [שם], ה) [עי' פרש"י שם], ו) לעיל קלא: [לקמן קנ:] גיטין יד., ז) קדושין מח. גיטין יג. יד. [לקמן קמח. בכל מקומות אלו איתא א"ר הונא א"ר], ח) [כתובות נה:], ט) [בגמ' דגיטין לא נמלא אלא ברש"י יד. שם ד"ה בבית בית מיוחד שאינו דר בו אלא עשאו לו לבית חתנות עכ"ל וכ"כ הב"י אה"ע סימן נט], י) [צ"ל תבעה],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עבד בהו עסקא וכו' וא"ל טורח. נ"ב עי' בב"מ דף סח ע"ב מבואר דליתב בחנות הוא טורח קל יותר מזה וא"כ פשיטא דהוה כמו מחמת נכסים וק"ל: (ב) ד"ה באשה יורשת כגון שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואח"כ מתו ראובן ושמעון וירשו בני ראובן ובת שמעון וכו' ואלמנה שאמרה. נ"ב כלומר וסיפא דתני אם אמרה ראו כו' לא קאי אאשה יורשת אלא הכי פירושו ואלמנה כו' דאל"כ מאי האי דקאמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' וכמו שהקשו התוס': (ג) ד"ה שווינהו וכו' מדה ומדה הם. נ"ב לא קאי אלא אמשיא אשה לבנו והכותב כל נכסיו לאשתו דהנך תלוים במדת האדם: (ד) תוס' ד"ה באשה וכו' ומיהו קשה דקאמרי'. נ"ב והרי"ף כתב וז"ל כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח בנות ומת ראובן בלא בנים נמלאת אשת ראובן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון עכ"ל דלפי זה שייך שפיר לישנא דיתמי:

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה קנאו. מוקמינן. ל"ל ומוקמינן. ור"ל בסמוך (כמ"ש ייחד לו כו' כגון שהיה אולרו כו' אפי' כו') ומ"ש ובמסכת גיטין קאי אלמעלה (דגם שם איתא דהוי הלכתא בלא טעמא. ובדפוס ישן הגירסא ברשב"ם "כדלקמן ובמסקנא מוקמינן" וא"ש ג"כ כנ"ל):

מוסף תוספות

א. [ד]מוחזק הוה דלא הוה ליה נכסי אחריני אלא הני דשבק אבוה ומינייהו הוה אגר אגירי ומשבח להו לנכסים, והיינו דלא בעא מיניה אם מנכסי דידיה עבד אי מנכסי דאבוה. רשב"א ב"מ לט: ב. [ד]אין דרך אשה לטרוח אלא בפני יתמי בני בעלה. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ג. [ד]כל חיי בעלה היתה ירושתה ביד בעלה עם ירושתו בלא חלוקה כדין נכסי מלוג וכשמת בעלה היא טורחת ומשבחת את הנכסים ואומרת ראו מה שהניח לי בעלי כי היה משותף יחד בלא חלוקה. שם. ד. שהרי אין האשה חייבת וכו' אלא לעשות בצמר הקצבה השנויה במשנתנו וכו', וכיון שכן אם הרויחה או השביחה בנכסים למה אנו דנין שבח וריוח זה כמעשה ידיה להיות ליתומים. רשב"א בהוספות סוף המס'. ועיי"ש. ה. [ד]כאילו אמר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך, ולא שירדו חכמים לדעתן של לווין ושמו שכך התנה לו בלבו, אלא לומר תקנה התקינו חכמים כאילו א"ל כך כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. רשב"א גיטין יג.

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ט מהלכות נחלות הלכה ב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רפז סעיף א עי' מ"מ כ"מ ל"מ:
לה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:
לו ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף א:
לז ד ה ו ז ח מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' כט סעיף א:
לח ט י מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ג [ולא קנה]:
לט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד [וקנה אחד]:
מ ל מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:
מא נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
מב ס מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה ח ופ"ג מהל' זכייה ומתנה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף יט וסי' קכו סעיף א:

מוסף רש"י

המשיא אשה לבנו גדול בבית. בית מיוחד שאינו דר בו אלא עשאו לו לבית חתנות (גיטין יד.). **כהלכתא בלא טעמא.** כאילו קבלה משה הלכה מסיני, שאין לריך לתת בה טעם (שם). **הכותב כל נכסיו לאשתו.** בלשון מתנה (לעיל קלא:). **לא עשאה אלא אפוטרופא.** להכניס ולהוליא ואע"פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר אלא כך תקנו והפקר ב"ד הפקר (גיטין יד.) דאומד הדעת הוא דאין אדם מניח את בניו ונותן את הכל לאשתו ולא נתכוין אלא לעשותה אפוטרופא כדי שיחלקו לה בניו כבוד משום דאוקי אבוהון נכסי ברשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה, ומני לה מהני תלת מילי דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, דדברי נבואה הם, לפי שאנו מניחין מה שכתוב בשטר בהדיא שנתן לה הכל וילך אחר אומד דעתו, ובשכיב מרע מיירי, ורבא בעי לקמן בבריא היאך (לעיל קלא:). **במעמד שלשתן.** אמר לו כן, (קדושין מח.) ולפי שהדבר נהוג בין הסוחרים והחנונים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין (לקמן קמח.).

רבינו גרשום

אודייני. בור וכסויו השכר לאמצע. והאי אודייני דמחמת עצמן הוא. שצריך תמיד לנקות הבור ולכסותו שלא יפול בו זבל כדי שיקנו בני אדם מים נקיים יותר ברצון ואעפ"כ שהגדולים טורחין בו הן בעצמן ומנקין אותו ומשמרין אותו השכר לאמצע: שאני אודייני. משום הכי השכר לאמצע דלנטורי עבידא אפי' קטן מצי מנטר בהן ולכסותו שיהא נקי ומצו למימר להו קטנים לגדולים מלאכה כזאת אנו יכולין לעשותה אבל שאר נכסים אם שבחו מחמת עצמן השכר לעצמן: ואמר רבא רב ספרא גברא רבה הוא לא שבק גרסתיה וטרח לאחריני. ומסתמא אע"ג דלא אמר להו ראו מה שהניח לנו אבינו למשמע מינה דלצרכו קא טרח ולא לאחריני וסתמא כמאן דפריש להו דמי וכל השכר שלו: מדקתני מתני' וכן האשה שהשביחה השביחה לאמצע. ש"מ דיורשת היא עם הבנים

ברכת

או עם הבנות כאחד ואמאי וכי אשה מאי עבידתה להיות יורשת נכסי בעלה. אמר ר' ירמיה באשה יורשת עסקינן כגון שנשא שמעון בת ראובן אחיו ולא היו לראובן כי אם בנות ושמעון לא היה לו יורש ומת ראובן ואח"כ מת שמעון בלא יורש [illegible] דודה הוא. ואם אמרה

לאחיותיה ראו מה שהניח (לנו אבינו) [לי בעלין] הריני משבחת לעצמי השבח לעצמה: פשיטא הואיל דיורשת היא לאמצע השביחה דדינה כדין אחים. אצטריך סלקא דעתך אמינא לאו אורחא היא למיטרח לאחריני ואע"ג דלא פירשה דהוא לעצמה אלא בסתמא עשתה כמאן דפירשה דמי קמשמע לן דלא: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו'. פשיטא. [illegible]

א) נראה דצ"ל פשיטא הואיל ויורשת היא מה לי היא משאר יורשין למאי אם פירשו.

מתני' אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: **גמ'** תנא האי אומנות לאומנות המלך תנו רבנן [א]אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין אם מחמת עצמו לעצמו אם מחמת אחין לאחין פשיטא לא צריכא [ב]דחריף טפי מהו דתימא חורפיה גרים ליה קא משמע לן תנו רבנן [ג]אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא א)דאמר רב הונא [ד]ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית (א) [ה]הכי נמי: [ו]חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דר' אלעא [ז]לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה [ח]כדרבי חנינא ב)דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [1]צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: **מתני'** [ט]האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חוזרה לאמצע שהשושבינות [י]נגבית בבית דין אבל [כ]השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: **גמ'** ורמינהי [ל]שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו [מ]נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע אמר רבי אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן והא אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני תני למקצתן והא חזרה שושבינות קתני ה"ק חזרה לגבות נגבית מאמצע רבי אסי אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן ג)שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאידך משלם (ב) לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו מי לא תניא ד)מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מ"ט יכולה היא שתאמר

תנו

מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה **אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות.** אומנות המלך שמחמת אביו נפל לאומנות זו שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו מוכס חדש אחד ומבית זו חדש אחד וכן מכל בתי העיר: **נפל לאמצע.** כל זמן שקנו בתפוסת הבית הריוח לאמצע שהרויח זה באומנותו: **חלה.** בפשיעה כדמפרש בגמרא: **גמ' תנא אומנות המלך.** וטעמא כדפרישית אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו: **או פולמוסטוס.** שוטר ורבינו חננאל פי' פולמוסטוס לוחם מלחמות בלשון יון: **מחמת אחין.** כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע או לחדש או לשנה: **מחמת עצמו.** מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו: **ברכת הבית ברובה.** שאילו היה דר עמהם היה הבית מתברך בגללו: **וליתבו ליה.** קצת מזונות ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו שאין דר עמהם: **צנים פחים.** לישנא דקרא צנים פחים בדרך עקש הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה. ויש מפרשים צנים פחים קור וחום: **מתני'** ה"ג **האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב.** ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את ה) החתן ובידו דורונות שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה כדתניא לקמן (דף קמה.) ה' דברים נאמרו בשושבינות. רעה דוד (ש"ב טו) מתרגמינן שושבינא דדוד: **חזרה שושבינות.** כשיחזור זה הבן וישא אשה וזה יחזיר שושבינותו חזרה לאמצע: **נגבית בב"ד.** כדין מלוה אביהם. ובגמ' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: **אבל השולח לחבירו.** בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד: **גמ' ורמינהי שלח לו אביו שושבינות.** כלומר שלח על ידו ולצרכו שהוא יאכל וישמח עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות: **חוזרת לו.** לאותו הבן ולא לאמצע כדקתני מתניתין וקשיא למתניתין דסבירא ליה להאי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לשאר בניו: **חוזרת מן האמצע.** דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: **נשתלחה לאביו תנן.** כדמתרץ לה ואזיל (ג) וחוזרת לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחרים מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו כברייתא: **חזרה.** לגבות: **רבי אסי אמר.** לעולם מתני' כדקתני שהאב שלח שושבינות לאחרים וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע וכו' ו) וברייתא דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו לא קשיא מתני' בסתם שלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש לדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע: **כדתניא שלח לו אביו שושבינות.** כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח אינה חוזרת לו לבדו אלא לאמצע: **ושמואל אמר.** לעולם כדקתני ברייתא דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו (ד) ורוצה היה לחזור לו אלא שמת וייבם אחד מן האחים את אשתו ורחמנא אמר [דברים כה] יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב [שם] והיה הבכור וגו' ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק [לעיל קכה:] ואמרינן לקמן [קמה:] דאין בכור נוטל פי שנים הלכך חוזרת לאמצע לכל האחין: ומקשה גמרא **מכלל דאידך.** אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשי שושבינו שמת והלא יכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו: **מקום שנהגו להחזיר קדושין.** אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל:

תנו

ברכת הבית ברובה. פי' רבינו חננאל נר לאחד נר למאה ויש מפרשים דמזלא דבי תרי עדיף ז) וקשה מדפריך בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית וכי ידעינן כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר רבינו תם אין הכי נמי יכולין לידע כמה הוציאו בשנה ראשונה וכמה הוציאו בזו ואין נראה לר"י שהרי אין כל השנים שוים במזל אחד ח): **חלה** ונתרפא כו'. ותניא בתוספ' (פ"י) במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה הרי היא בכלל מזונות [א] ויתרפא מן האמצע [ב] וכן בכתובות (דף נב:) גבי אלמנה אומר רפואה שיש לה קצבה הרי היא בכלל כתובה ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות (ה) ובאונס דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה כן תירץ הר"י: **אבל** חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קלט.) אין הקטנים נזונים על הגדולים (ו) הכא הוי באקראי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות: **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים. פירוש אריא וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל צנים פחים מזה לא נגזר עליו כלו' יכול לשמור [ג] אבל ודאי אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר ט) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים דהתם מיירי במדות של אדם [ד] מה יהיה גבור או חלש עשיר או עני ארוך או קצר [חכם או טפש] [ה] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף טז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם: **חוץ** מצנים פחים. דהיינו קור וחום כדמשמע בריש מסכת ע"ז (דף ג: ושם) והא דאמרינן בהמקבל (בבא מציעא דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זו צינה הכי פירושו שיתן לך דעת לשמור מן הצינה ליתן לך בגד ללבוש י) ובירושלמי אמר שאנטונינוס היה לו לילך בדרך אמר ליה לרבי צלי עלי אמר ליה יהא רעוא דתשתזיב מן צנתא אמר ליה דא צלותא בתמיה יתיר חד כסו וצנתא אזלא א"ל יהא רעוא דתשתזיב מן שרבא אמר ליה הא ודאי צלותא דכתיב ואין נסתר מחמתו [ו]: **האחין** שעשו למקצת שושבינות. שכך היה מנהג כשהאב היה עושה חופה לבנו היו שושבינים מביאין דורונות לכבוד החופה ונותנין לבנו ועל האב היה לפרוע כשהיו נושאים גם הם נשים ולכך חוזרת מן האמצע שהרי היה על האב לפרוע:

ורבי

עין משפט
נר מצוה

מג א ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קעז סעיף א וסי' רפט סעיף ג:

מד ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סי' קעז סעיף ד:

מה ד מיי' שם ופי"ח מהל' אישות הל' ד סמג שם וסי' מח טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ו:

מו ה מיי' פ"ט מהלכות נחלות הלכה יא סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' קעז סעיף ד:

מז ו ז ח טוש"ע שם ס"ג:

מח ט מיי' שם הל' יד ועי' בהשגות ובמגיד משנה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף ד ה:

מט י מיי' פ"ז מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב ויג סמג עשין שם טוש"ע אה"ע סימן ס:

נ כ מיי' שם הלכה טו טור אה"ע סי' ס:

נא ל מיי' פ"ט מהלכות נחלות הל' יד ועיין במ"מ סמג עשין צו טור שו"ע חו"מ סי' רפו ס"ה:

נב מ מיי' שם הל' יג ועי' בהנ"ל טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

דכתב לה: במעמד שלשתן. הנותן והמקבל ובעל חוב: קנה. בלא שטר ובלא משיכה ולא ידעינן טעמא מאי: **פיס'** האחין השותפין. שלא חלקו ירושת אביהן שנפל אחד מהן לאומנות המלך: נפל לאמצע. מה שמרויח באותו אומנות יחלק עם אחיו וזו היא אומנות המלך שהיו מתחילין מבית שבראש המבוי למנות בעל הבית גבאי מנת המלך מן בני העיר ומה שמרויח באותו ממון הוא שלו בשכר שמקבצו והקרן נותן לאוצר המלך וחודש או שנה יהיה זה גבאי וחודש אחר שכנו הקרוב הסמוך לו וכן הולכין כסדר הבתים לכל בית חודש וכשהגיע לבית זה של אחין הללו ומינו אחד מהן השכר לאמצע: חלה ונתרפא. אין מתרפא מתפוסת הבית בשחלה בפשיעה אלא מחלקו מתרפא: תנא לאומנות המלך כדאמרן: פולמוסטוס. שוטר: אם מחמת אחין. שהזמן בא על בית אביהן ודאי מחמת הבית של אחין מינוהו והשכר לאמצע שהבית גורם וכתפוסת הבית דמי. ואם מחמת עצמו שהיו יודעים שיש באחד מן האחין זריז מאד על כמה בתים ונתנוהו לזה בשביל חריפותו השכר לעצמו: מהו דתימא חורפיה הוא דקא גרים ליה. שבירוהו מן האחים ודמי כמאן דדלגו בשבילו קמ"ל דהשכר לאמצע הואיל דמן הבית הוא: שנטל מאתים זוז. מתפוסת הבית ומבקש שיתנו לו מזונות מתפוסת הבית יכולים לעכב בידו ולומר לו אם את כו'. אמאי ליתבו ליה מזונות כל היכא דאית ליה. מדלא יהבינן לו. מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה. כלומר נר לאחד נר למאה שאם היו ה' אחין והיו מופרשין זה מזה כל אחד ואחד להוצאתו מסתפקים בי' פשיטים ליום ועכשיו כשהם בהוצאה אחת דיו להם ח' פשיטים ומשום הכי אין נותנין לו הוצאתו בכל מקום שהוא דנמצאו מפסידין שאר אחין. ומקשי' וניתבו כל היכא דאיתא. כפי ברכת הבית שיתן כפי חלקו המגיעו מאותן ח'. ומשני אין הכי נמי דליתבו ליה: צנים פחים. שלא שימר עצמו מן הצנה הנופחת: **פיס'** האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי אביהן. ששיגר אביהן ב' או ג' מהן ועמהן דורונות לחתן ואוכלין עמו ושמחין עמו היינו שושבינות וכן נמי כשישאו הן נשים זה שהוא עכשיו חתן יביא כן לחופתן להם דורונות וישמח עמהן ואם עשו אחין הללו מקצתן שושבינות בחיי אביהן שלח אביהן על ידן דורונות לחתן ואחר מיתת אביהן נשאו נשים שני אחין הללו ובא זה לשלם להם דורונות שלשלחו לו אעפ"י שלהם שילם בעד הדורונות חזרה לאמצע. שיש בהן חלק לכל האחין מפני שאלמלא לא החזיר זה אלו הדורונות היו נגבות על פי בית דין. דדמי כמי שהיה חייב לאביהן מלוה מה מלוה נגבית בבית דין והיא של כל האחין בשוה אף אלו דורונות שמחזיר יחלקו בשוה לפי שאותו אחין ממון אביהן הוליכו אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן לא לשם חתן אלא לשם סבלונות ולא הספיק להחזיר לו עד שמת המשלח אין נגבין בבית דין מפני שלשום גמילות שילחו לו ולא לשום תשלומין ואם מחזיר לא' מן היורשין לא יחלקו בשוה אלא כל הקוד' זכה דאינה כמלוה: ורמינהו שלח לו אביו שושבינות. דאמר לאחד מבניו לך תהוי שושביני של פלוני והולך לו דורונות ולא הספיק להחזיר לו זה עד שמת האב כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע. וקשיא למתני' דקתני יחלקו לאמצע: נשתלחה לאביו שושבינות. שהשיא אשה לבנו ושיגרו לו אחרים דורונות או שנשא האב אשה אחרת ושילחו לו ולא הספיק לשלם להם עד שמת האב וצריכין היורשין לפרוע שהרי נגבית בבית דין כשהיא חוזרת כשפורעין היתומים פורעין בשוה. קתני מיהת כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע וקשיא למתני': כי תנן נמי מתני' חזרה לאמצע כשנשתלחה לאביו תנן

רבינו גרשום (המשך)

לפי שכשהן חוזרין ופורעין בשביל אביהן חוזרין לאמצע ופורעין בשוה ולעולם כדקתני ברייתא: והא עשו מקצתן שושבינות קתני. דמשמע שהן עשו לאחרים ושלחו דורונות ועכשיו כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואכתי קשיא ברייתא למתני'. אימא הכי לעולם כדקתני ברייתא ומתני' תריץ ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ועשו להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' כברייתא ולא קשיא ברייתא למתני': והא חזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע דאחין הללו עשו שושבינות לאחרים ועכשיו שילמו להן שושבינות והוי לאמצע. אימא חזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא: ורב אשי אמר. לא צריך לתרוצי מתני' כדמתרצת ולא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. שלח לו אביו שושבינות (דלא) אמר בפירוש את תהא שושבינות לפלוני משמע שמה שיחזור לו שלך יהא ובהכי מיירי ברייתא דכמתנה מחיים דמי משום הכי כשהיא חוזרת חוזרת לו. (בסתם לא גרסי' לו) אלא מתני' מיירי ששלח אביו שושבינות סתם דלא אמר לאחד את תהא שושבינות ולכן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע: ושמואל אמר לעולם הכי עיקר כדקתני בברייתא והכא במתני' ביבם עסקינן משום הכי חזרה לאמצע כגון ששלח אביו בשבילו שושבינות ומת אביו ונשא הבן אשה לאחר כך ולא הספיק אידך להחזיר לו עד שמת ונפלה ארוסתו לפני אחד מן האחין ליבום ואותו המשלם חייב להחזיר לו דורון אע"פ שמת וכשיחזיר חזרה לאמצע ולא ליבם בלבד לפי שיבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק ושושבינות זה ראוי היה לבא לאחיו שמת ולא החזיק בה בחייו: ומקשי' מכלל דאידך המשלם בעי שלומי אע"פ שמת שושבינו ואמאי חייב הא מצי למימר להו תנו לי שושביני שמת ואשמח עמו ואחזור לו שושבינות ואי לא לא אחזיר לשום אדם אחר תחתיו: מי לא תניא. דהכי מצי טעין: דתניא מקום שנהגו להחזיר קדושין. כשמת אחד מהן הארוס או הארוסה מחזירין:

מסורת הש"ס

א) [כתובות קג.], ב) ב"מ קז: ע"ז ג: כתובות ל. ע"ש, ג) [מבואר בבכורות נב.], ד) [תוס' פסחים פ"ג], ה) בס"א: עם, ו) בס"א: לכל האחין, ז) [ב"מ קה.], ח) [וע"ע תוס' כתובות קג. ד"ה ברכת], ט) [ברכות לג:], י) [עי' תוס' כתובות ל. ד"ה הכל ובע"ז ג: ד"ה שומר כתבו דבר זה בשם מדרש רבה פ' מצורע פ' טז]

תורה אור השלם

1 צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם: משלי כב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ברכת הבית אין הכי נמי: **(ב)** שם נימא תנו לי שושביני: **(ג)** רשב"ם ד"ה נשתלחה וכו' ואזיל וחזרה לאמצע: **(ד)** ד"ה ושמואל וכו' על ידו וראוי היה לחזור לו וכו' דאין הבכור נוטל בה פי שנים: **(ה)** תוס' ד"ה חלה וכו' ובאונס דהכא אין חילוק. נ"ב פי' הא דמחלק בתוספתא בין יש לה קצבה לאין לה מיירי באונס דהכא במתני' דמוקי לה רבין בפשיעה אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה דבכל גווני משל עצמו והכי איתא בפסקי תוספות ועי' בטור חו"מ סימן קעז: **(ו)** ד"ה אבל וכו' דהכא הוי באקראי וכו' כן הוא שהקטנים:

מוסף רש"י

ברכת הבית ברובה. בני אדם שעוזרין זה את זה משתכרין ומזל דרבים עדיף (כתובות קג.). **וליתבו ליה לפי ברכת הבית.** לפי מה שנתמעטה ברכת הבית ביציאתו (שם, עי"ש). **הכל בידי שמים.** מכות ומכאובות הבאים לאדם, כולם על ידי גזירת שמים (ע"ז ג.) אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך היא (כתובות ל.). **חוץ מצינים פחים.** קור וחום (שם) צנים צנה, פחים חולי הבא על ידי חום, כמו (שה"ש ב) עד שיפוח היום (ע"ז ג.) או: קור הנופח (ב"מ קז:) שפעמים שבאים בפשיעה (כתובות ל.).

מוסף תוספות

א. דתרווייהו חיותא נינהו. רש"י כתובות נב: ב. ומשמע אפי' כשחלה בפשיעה. ר"ן. ועיין הגהות הב"ח ה', ועיין רשב"א. ג. ד[לעולם אל יבואו עליו באונס אם רוצה ליזהר. תוס' כתובות ל. ד. במה שנגזר עליו בשעת יצירה. תוס' ע"ז ג: ה. אבל צדיק או רשע לא, דשני דרכים נתונים לפניו הטוב והרע. שם. ו. נ"א: אלמא לא היה ביד אנטונינוס להציל מן החמה, וי"ל דהיינו ודאי לאדם שהולך אנה ואנה כאנטונינוס לא היה בידו להסתר מן החמה, אבל ביושב בביתו יבנה לו בית הקיץ וחדר קרה. שם.

תנו לי בעלי ואשמח עמו הכא נמי [א]נימא תנו לי שושביני ואשמח עמו אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן [ב]כגון ששמח עמו ז' ימי משתה ולא הספיק לפורעו עד שמת לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא דתניא המארס את האשה [ג]בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר קדושין אין מחזירין דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין רבי יהודה הנשיא היינו תנא קמא אלא לאו תנו לי בעלי ואשמח עמו איכא בינייהו וחסורי מחסרא והכי קתני המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה בד"א דהדר ביה איהו אבל מתה מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודוקא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ואתא רבי יהודה הנשיא למימר באמת אמרו בין מת הוא ובין מתה היא מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו לא דכולי עלמא יכולה שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ודמית הוא כ"ע לא פליגי כי פליגי שמתה היא והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי רבי נתן סבר [א]קדושין לאו לטיבועין ניתנו ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין ניתנו והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני הכי קאמר וסבלונות ודאי מקום שנהגו להחזיר מחזירין והני תנאי כהני תנאי דתניא קדשה בככר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה ומחזרת לו את השאר רבי יוסי אומר קדשה בעשרים נותן לה שלשים קדשה בשלשים חצאין נותן לה עשרים חצאין במאי עסקינן אילימא שמתה מי אית לה כתובה ואלא שמת הוא אמאי מחזרת לו את השאר ונימא תנו לי בעלי ואשמח עמו ואלא באשת ישראל שזינתה ובמאי אי ברצון מי אית לה כתובה ואלא באונס מישרא שריא ליה ואלא באשת כהן שנאנסה ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי רבי מאיר סבר קדושין לטיבועין ניתנו ור' יהודה סבר לאו לטיבועין ניתנו ורבי יוסי מספקא ליה אי לטיבועין ניתנו אי לא והלכך קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים חצאין נותן לה עשרים חצאין אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין ותרגומא נהרדעא שאר בבל מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו מוהרי הדרי קדושי לא הדרי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא [ב]והדר ביה הוא [ד]מוהרי הדרי קדושי לא הדרי הדרא בה איהי אפי' קדושי נמי הדרי אמימר אמר [ה]קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי [ג]בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא: שהשושבינות נגבית בב"ד: ת"ר [ו]חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית

ואין

תנו לי בעלי. כלומר אני מזומנת להשלים תנאי קדושי דהיינו נשואין ואין העיכוב תלוי בי: **אמר רב יוסף.** בעלמא אמרי' תנו לי שושביני ואשמח עמו כדקאמרת אבל הכא במאי עסקינן כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע. דרך שושבינות אוכל עמו ואח"כ מביא הדורון: **לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא.** למר מחזירין קדושין אם מת הארוס ולמר אין מחזירין: **בתולה גובה מאתים.** אם מת או גירשה ובדכתב לה מן האירוסין דהיכא דלא כתב לה בעיא היא בכתובות (דף פט:) ולא איפשיטא: **מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין.** לקמיה מפרש לה ואזיל: **ר' יהודה הנשיא אומר כו'.** לקמן פריך עלה: **דהדר ביה איהו.** חוזר בה ורוצה לגרשה הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין. והוא הדין אם מת הוא כדמפרש ואזיל ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא משום תנו לי בעלי ואשמח עמו נקט הכא לישנא דהדר ביה איהו: **דמית הוא כולי עלמא לא פליגי.** דאינה מחזרת קדושין דמצי אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל: **לטיבועין ניתנו.** שאם תמות ולא יזכה לישאנה יהיו אבודין ולא יחזרו לו: **ופרכינן והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני.** במילתיה דר' יהודה הנשיא והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו: **הכי קאמר.** רבי יהודה: **סבלונות ודאי.** בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה אבל קדושין ודאי לטיבועין ניתנו: **והני תנאי.** דלקמן כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו: **בככר.** כסף היינו כ"ה מנה: **בתולה גובה כו'.** לקמן מיפרשא כולה: **בתולה גובה מאתים זוז.** דהיינו שני מנין והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות. מלבד קדושין תטול כתובתה: **ככר.** כ"ה מנים מנה כ"ה שקלים שקל ד' דינר דהיינו ד' זוזים: **ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים.** מן הככר של קדושין ומחזרת השאר לארוסה: **רבי יוסי אומר.** לקמיה מפרש לה: **אילימא שמתה.** היא ומשום הכי קאמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר דקדושין לאו לטיבועין ניתנו: **אלא בשמת הוא.** והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה ואמאי קמחזרת לר' יהודה את השאר והא אוקימנא לעיל יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו: **שזינתה.** תחת ארוס [שלה] ובאה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה: **מישרא שריא ליה.** כדנפקא לן בסוטה (דף ג:) מוהיא לא נתפשה [במדבר ה] אסורה הא נתפשה מותרת ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר [לו] את השאר: **שנאנסה.** ואסורה לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן וכיון דלא פשעה לא הפסידה כתובתה לד"ה אבל בקידושיה פליגי: **ר' יוסי מספקא ליה.** והוו קדושין ממון המוטל בספק וחולקין ומחזרת לו את החצי או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה הלכך קידשה לאלמנה בכ' שקלים דהיינו שמונים זוזים המ' זוזים צריכה להחזיר לו וחושבת בכתובתה והוא נותן לה ל' חצאי שקלים דהיינו ס' זוז הרי נתקבלה האלמנה ק' זוז דהיינו מנה בכתובתה: **קדשה בל' שקלים.** דהיינו מאה ועשרים זוז חציים תחשוב בכתובתה דהיינו ס' זוז וארבעים החסרים לה הוא יתן עשרים חצאי שקל דהיינו מ' זוז: נראה בעיני דה"ג **אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין.** היכא דמתה אשה: **מוהרי הדרי.** ששולח אחר קדושין והן סבלונות הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דתרי גווני ניהו מוהרי וסבלונות דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן [קמו:] גבי מתני' דסבלונות ותרי זימני למה לי וי"ל דמוהר הוא ממון שמקדיש לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו ולהכי מיקרי מוהר: **גזירה שמא יאמרו.** קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו: **איכא דשמע.** בהחזרת קדושין: **ולא שמע בהא.** בגט הלכך קדושין לא הדרי: **וחוזרת בעונתה.** כשישא זה אשה יחזיר לו שושבינותו ולא קודם: **ואין בה משום רבית.** אם הרבה לו בדורון יותר:

ואין

ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין כו'. ל"ג הכא קדושין דלקמן מוקי לה בסבלונות: [ד] **ורבי** יהודה סבר באמת אמרו כו'. ואין לומר דלמא ר' יהודה סבר (דבמת) היא יכולה לומר כו' דתנא בתרא לטפויי קא אתי: **נותן** לה שלשים חצאים. שכך היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים כדקאמר לקמן בפ' גט פשוט (דף קסו:) ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה כו' ומפרש רבינו יעקב ספ"ל ס' פלגי קפ"ל ק' פלגי: **ורבי** יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו. וא"ת ולמה חולקין הוה ליה למימר המוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ממון המוטל בספק כרבנן דסומכוס ולעיל בהמוכר את הבית (דף סב: ד"ה איתמר) פירשתי לה:

ואין

מסורת הש"ס

א) [כתובות עו:], ב) פי' אי הדר, ג) [עי' מ"ש על הגליון פסחים יא.], ד) גי' רש"א מה"ד ולא מליא אמרה,

מוסף רש"י

קידושין לאו לטיבועין ניתנו. סתם קידושין לאו לטיבועין ניתנו, שאם מת החתן הקידושין חוזרין (כתובות עו:).

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"ז מהל' זכייה ומתנה הל' ט י טוש"ע אה"ע סי' ס:

נד ג מיי' פי"י מהלכות אישות הל' יא ופי"א הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נה סעיף ו וסי' סו סעיף ו:

נה ד מיי' פ"ז מהלכות זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין מח טור שו"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:

נו ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף א:

נז ו מיי' פ"ז מהלכות זכייה הל' יג טוש"ע אה"ע סי' ס:

רבינו גרשום

ואמר רב יוסף לא שנו. דמחזיר אלא כשמתה היא אבל מת הוא דהיא תפסה אין מחזירין ליורשיו מאי טעמא יכולה היא כו' הכי נמי יכול לומר האי תנו לי שושביני שאשמח עמו ואם לאו לא אחזיר: הכא במאי עסקינן. דלא מצי למטען הכי בשכבר שמח עמו האי דמת ולא הספיק לפורעו עד שמת והואיל דכבר שמח עמו מחזיר אע"ג דמת: המארס את האשה. וכתב לה עיקר כתובה מן האירוסין: במה דברים אמורים. דגביא: דהדר ביה הבעל. מן הקדושין ונתן גט בדידה מותרינן למימר תנו בעלי ואשמח עמו הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין. אבל בדידיה לא איתרינן למימר תנו לי אשתי ואשמח עמה הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין משום דהוא לא תפיס ברשותיה הקדושין: ואתא ר' יהודה למימר כו' ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו. אלמא דבפלוגתא דתנאי היא: [א] וכשמת הוא כולי עלמא לא פליגי דיכולה לומר תנו לי בעלי כו' אפי' לר' יהודה ואין מחזירין. כי פליגי (בין) ר' נתן ור' יהודה הנשיא שמתה היא ובקדושין לטיבועין נתנו אי הדרי אי לא הדרי הוא דמיפלגי. ר' נתן סבר קדושין לאו לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו להחזיר מחזירין דלא נתנו לטיבועין. ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין. משום דאכתי לאו תירוצא מקשינן ליה לאלתר אכתי איכא למיפרך לתרווייהו והא מקום שנהגו כו' ור' יהודה היינו ת"ק דר' נתן. ומתרץ לעולם ר' יהודה סבירא ליה קדושין לטיבועין נתנו מפיק טעמא מסיפא מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודקא קשיא רישא והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין. רבי יהודה רישא מתרץ לה בסבלונות. מתנות שמשגר לה חתן זולת הקדושין והכי קאמר סבלונות ודאי באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר סבלונות מחזירין אזלינן בתר מנהג אבל קדושין לא הדרי ואי קשיא לך הא סיפא נמי דמוקמת בקדושין לר' יהודה קתני מקום שנהגו כו' הא לא קשיא ההוא שנהגו לאו דוקא אלא דאיידי דאצטריך למתני רישא דסבלונות מנהגא תנא בסיפא נמי מנהגא. ור' נתן נמי דאמר קדושין לאו לטיבועין נתנו מפיק טעמא מרישא מקום שנהגו להחזיר מחזירין וסיפא מוקי לה בסבלונות ונהגו דרישא לאו דוקא: והני תנאי. דפליגי בקדושין אי לטיבועין נתנו: כי הני תנאי דתניא קדשה בככר. ששים מנה וכתב לה כתובה מן האירוסין: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. לבד מן הככר שנתקדשה [דר"מ]. אלמא דסבר ר' מאיר דקדושין לטיבועין ניתנו: ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן ההוא ככר והנשאר מן הככר מחזרת. אלמא דסבר דקדושין לאו לטיבועין נתנו לפיכך פורע לה מן הקדושין עצמן. טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: במאי עסקי'. ברייתא דגבייא כתובה: אי בשמתה. והא הבעל יורש את אשתו: אלא שמת הוא ואמאי אמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר והא מציא למימר תנו בעלי ואשמח עמו. אלא ודאי

רבינו גרשום (המשך)

דלא מת הוא ובמאי עסקי' דגביא כתובתה בשזינתה: משרא שריא ליה. ואמאי גובה כלום הואיל דהיא תחת בעלה: אלא באשת כהן שנאנסה. דאפי' באונס אסיר' לי' דעשאה זונה: ר' מאיר סבר קדושין לטיבועין נתנו. וגובה כתובתה לבד הקדושין: ור' יהודה סבר כו'. אלמא דפלוגתא דתנאי היא: ור' יוסי מספקא ליה אי לטיבועין נתנו אי לא. הלכך ממון המוטל בספק הוא וחולקין דאי פשיטא לן דלטיבועין נתנו היכא דקדשה בעשרים צריך לפרוע לה עוד לאלמנה בכתובה מנה לבד מן הקדושין ואי נמי פשיטא לן דלאו לטיבועין נתנו להיכא דקדשה בכ' סלעים צריך שיתן לה עוד חמש על אותם עשרים דהיינו מנה כתובת אלמנה והכי נמי מפרש להיכא דקדשה [בל' סלעים] דאי לטיבועין נתנו נותן לה עוד לבר מקדושין כתובה מנה אי לאו לטיבועין נתנו תחזיר לו היא ה' סלעים שהן על כ"ה של כתובה. אבל השתא דמספקא ליה אי לטיבועין אי לא חולקין הקדושין בשוה בינו ובינה דאי קדשה בכ' סלעים תעכב י' בידה חצי קדושין וי' שנשתיירו הן שלו לפיכך נותן לה עוד ל' חצאי סלע שהן ט"ו סלעים על י' סלעים שלו שנשתיירו בידה הרי כ"ה סלעים והיינו שיעור כתובה מנה. וה"נ להיכא דקדשה בל' סלעים חציין תטול היא לעצמה משום ספק וחציין הן של בעל ועוד צריך שיתן לה עוד כ' חצאי סלעים דהיינו י' סלעים על אותן ט"ו סלעים של קדושין שנשארו לו בידה הרי כ"ה סלעים שיעור כתובה מנה: א"ר נחמן [ב] בכל מקום שנהגו להחזיר קדושין דמי. כלומר סתם עיירות של בבל שאין ידוע אם שלא נהגו בהם להחזיר אם לאו אם עומדות הן אותן עיירות וסמוכות לעיר שנהגו בה להחזיר מחזירין כמו כן אותן עיירות: ותרגומא נהרדעא. הן סתם עיירות אם סמוכה לנהרדעא עיר שמחזירין בה תדון כל נהרדעא כמוה. שאר בבל חוץ מנהרדעא מאי. כלומר היאך נוהגין: מוהרי הדרי. היינו סבלונות תכשיטין שנותן לה לאחר קדושין נהגו להחזיר אם מתה או שגירשה. קדושי לא הדרי: אמימר אמר אפילו הדרא בה היא קדושי לא הדרי. דאי הדרי דמי להו לבני אדם (דחשיב) כאילו מעולם לא קדשה ויאמרו בני אדם מותר לו לישא אחותה וטעו הואיל דקדשה אסור לו אחותה משום ואשה אל אחותה לא תקח אבל השתא כל זמן שקדושיה בידה לא אתו למיטעי: רב אשי אמר אפי' אי הדרי קדושי לא אתי למטעי דמכל מקום אף על גב דהדרי קדושי גט היא צריכה מפני הקדושין. וגיטה מוכיח עליה שהיתה אשתו ואסור באחותה: ודרב אשי בדותא היא. דאי מהדרא קדושי. איכא דשמע דמהדרי קדושי וסבר דדמי כאילו לא נתקדשה כלל. ולא שמע בגט שנתן ואתי למטעי: וחוזרת בעונתה. בעת שישא זה אשה יפרע לו ולא קודם מפני שהיא כמלוה דכי היכי דמלוה לא מצי תבע בבי דינא

א) נראה דצ"ל לא דאם מת הוא דכולי עלמא כו'. ב) נ"ל בכל מקום כו' וכן הגיה הת"ח בפנים וכ"ה בדפו"י ועי' בד"ס.